Χάνα Άρεντ: Χάιντεγκερ η Αλεπού

Η σχέση της Χάνα Άρεντ με τον Μάρτιν Χάιντεγκερ αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα θέματα στην ιστορία της φιλοσοφίας και των ιδεών του 20ού αιώνα. Δεκάδες βιβλία και εκατοντάδες άρθρα, ακόμη και θεατρικά έργα, έχουν γραφτεί για την ερωτική και πνευματική «σύζευξη» της μεγάλης Γερμανοεβραίας στοχάστριας με τον «σαγηνευτικό» καθηγητή Φιλοσοφίας από το Μέσκιρχ. Μια σχέση που κλονίστηκε συθέμελα από τη συστράτευση του Χάιντεγκερ με τον χιτλερικό εθνικοσοσιαλισμό και την αγόρευσή του σε πρύτανη από το καθεστώς του Γ΄ Ράιχ.

Παρ' όλα αυτά, σήμερα γνωρίζουμε ότι η Άρεντ, με εξαίρεση κάποια μικρά χρονικά διαστήματα εντάσεων και σε αντίθεση με πολλούς άλλους της γενιάς της, συνέχισε την επικοινωνία με τον Χάιντεγκερ σχεδόν μέχρι το τέλος της ζωής της και φρόντιζε για την αρτιότερη μετάφραση και έκδοση των έργων του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το παρακάτω κείμενο βρέθηκε στα σημειωματάριά της και γράφτηκε από την ίδια το 1953. Αυτή η γλυκόπικρη αισώπεια παραβολή, γεμάτη με πινελιές ειρωνείας και σαρκασμού, παρομοιάζει τον Χάιντεγκερ με μια αλεπού που προσπαθεί να φτιάξει την παγίδα της, αλλά τελικά, σε αντίθεση με την πανούργα μακιαβελική αλεπού, αδυνατεί να προσελκύσει επισκέπτες γιατί έχει πέσει μέσα η ίδια.

Διαβάζοντας, όμως, αυτό το μικρό σημείωμα, θα πρέπει να έχουμε στο πίσω μέρος του μυαλού μας ότι η Χάνα Άρεντ είχε επισκεφτεί ουκ ολίγες φορές τη χαϊντεγκεριανή παγίδα.

Το κείμενο περιλαμβάνεται στον τόμο **Essays in Understanding, 1930-1954,** ***Schocken Books, Νέα Υόρκη 1994.***

Για το σχόλιο και τη μετάφραση, Νίκος Κατσιαούνης, εκδότης των εκδόσεων Έρμα.

Ο Χάιντεγκερ λέει με μεγάλη περηφάνια: «Οι άνθρωποι ισχυρίζονται ότι ο Χάιντεγκερ είναι μια αλεπού». Αυτή, λοιπόν, είναι η πραγματική ιστορία του Χάιντεγκερ της Αλεπούς:

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μία αλεπού που στερούνταν τόσο πολύ της πονηριάς, ώστε όχι μόνο έπεφτε μέσα σε παγίδες αλλά δεν μπορούσε καν να διακρίνει μεταξύ μιας παγίδας και μιας μη

παγίδας. Αυτή η αλεπού υπέφερε κι από ένα ακόμα ελάττωμα. Κάτι δεν πήγαινε καλά με τη γούνα της, με αποτέλεσμα να στερείται εντελώς τη φυσική προστασία από τις κακουχίες που προϋποθέτει μια αλεπουδίσια ζωή.

Αφού είχε ξοδέψει όλη τη νιότη της περιφερόμενη γύρω από τις παγίδες των ανθρώπων και πλέον δεν είχε απομείνει πάνω της, ας πούμε, ούτε ένα άθικτο κομμάτι γούνας, αυτή η αλεπού αποφάσισε να εγκαταλείψει τον αλεπουδίσιο κόσμο κι άρχισε να κατασκευάζει ένα λαγούμι για τον εαυτό της. Μέσα στην απελπιστική της άγνοια για τη διαφορά μεταξύ παγίδων και μη παγίδων και παρά την ιδιαίτερα πλούσια εμπειρία της με τις παγίδες, της ήρθε μια εντελώς πρωτότυπη και ανήκουστη ιδέα ανάμεσα στις αλεπούδες: Έφτιαξε μια παγίδα για λαγούμι της. Τοποθέτησε μέσα τον εαυτό της παριστάνοντας ότι ήταν ένα κανονικό λαγούμι –όχι από πονηριά, αλλά επειδή πάντοτε πίστευε ότι οι παγίδες των άλλων ήταν τα λαγούμια τους– και μετά αποφάσισε να γίνει μοχθηρή με τον δικό της τρόπο και να προετοιμάσει για τους άλλους την παγίδα που η ίδια κατασκεύασε και που ταίριαζε μόνο στην ίδια. Αυτό φανέρωσε και πάλι μεγάλη άγνοια για τις παγίδες. Κανείς δεν θα μπορούσε να πιαστεί διότι μέσα καθόταν η ίδια.

Αυτό την εξόργιζε. Άλλωστε, όλοι γνωρίζουν ότι, παρά την πονηριά τους, όλες οι αλεπούδες κατά καιρούς πιάνονται σε παγίδες. Γιατί η παγίδα μιας αλεπούς –και μάλιστα μια παγίδα που κατασκευάστηκε από μια αλεπού με μεγαλύτερη εμπειρία από κάθε άλλη– να μην μπορεί να συναγωνιστεί αυτές των ανθρώπων και των κυνηγών; Προφανώς επειδή αυτή η παγίδα δεν φανέρωνε ξεκάθαρα τι ακριβώς είδους παγίδα ήταν! Και έτσι, από το μυαλό της αλεπούς πέρασε η ιδέα να διακοσμήσει με έναν όμορφο τρόπο την παγίδα της και να κρεμάσει παντού πινακίδες που έγραφαν με σαφήνεια: «Ελάτε εδώ, όλοι, αυτή είναι μια παγίδα, η ωραιότερη παγίδα στον κόσμο».

Πλέον ήταν ολοφάνερο ότι καμία αλεπού δεν θα μπορούσε να παρασυρθεί στην παγίδα της. Παρ’ όλα αυτά, κατέφθασαν πολλοί. Καθώς αυτή η παγίδα ήταν ταυτόχρονα και το λαγούμι της αλεπούς μας, αν ήθελες να την επισκεφτείς στο σπίτι της, θα έπρεπε να μπεις μέσα στην παγίδα της. Όλοι, εκτός από την αλεπού μας φυσικά, θα μπορούσαν να βγουν από μέσα. Κυριολεκτικά είχε κοπεί στα μέτρα της.

Αλλά η αλεπού που ζούσε μέσα στην παγίδα είπε με περηφάνεια: «Με επισκέπτονται τόσοι πολλοί στην παγίδα μου, ώστε έχω γίνει η καλύτερη απ’ όλες τις αλεπούδες». Και σε αυτό υπάρχει μια δόση αλήθειας. Κανείς δεν γνωρίζει καλύτερα τη φύση των παγίδων απ’ αυτόν που κάθεται σε μια παγίδα όλη του τη ζωή.